

20

קביל ברכתך על אהוד בחכמתך

והואמר על אהוד בחכמתך

וקביל ברכתך:

21

Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld - Tel Aviv pg 16-17

Jacob's Cunning

Your brother came with guile and took your blessing (27:35).

Onkelos renders the word בְּמַרְמָה (guile) into Aramaic as בְּחִכְמָתָא (wisdom). Why does Onkelos veer from the plain meaning of the word? What was the great wisdom involved in Jacob's actions?

Rav Yosef Chaim noted that according to the Sages this episode took place on Pesach eve (see Rashi on v. 9). The two goats that Jacob brought to Isaac served as the Chagigah and the Pesach, the two sacrifices that are brought on that day. One of the laws governing the Pesach offering is that its meat is eaten at the very end of the meal (called afikoman), and no other food may be eaten after that. Now, when Esau entered Isaac's tent with his game, he told him, "Let my father rise and eat of his son's game, so that your soul will bless me" (v. 31). He expected that this food would supply the vehicle through which Isaac would attain the requisite level of Divine inspiration to deliver his blessing, as Isaac himself had told him (v. 4). In fact, even if Jacob had already usurped the blessing intended for Esau, this did not exclude the possibility of Esau receiving a blessing as well, for surely Isaac had more than one blessing to give (v. 38)! The problem, however, was that when Jacob fed his father the Pesach sacrifice, he was thereby ensuring that Isaac would no longer be able to eat Esau's food! Jacob therefore effectively ensured not only that he would be blessed by his father, but that Esau would not be. This was indeed a very clever plan. This is why Targum Onkelos refers to it as חִכְמָתָא, wisdom.

Where did Onkelos see any allusion to such a plot in the Hebrew words? Rav Yosef Chaim noted that the gematria value of בְּמַרְמָה (with guile) is the same as אַפִּיקוֹמָן (afikoman) — 287.

22

והואמר על אהוד בחכמתך

אונקלוס תירגם: "ואמר על אהוד בחכמתך וקביל ברכתך", וכן פירש רש"י: 'במרמה - בחכמה, ולכאורה יש להבין: מדוע נחשבת לקיחת הברכות של יעקב אבינו כחכמה?'

בספרו "מנחת אליהו", מביא רבי אליהו הכהן מאיזמיר, בעל "שבט מוסר", בשמו של זקן חכם, שיעקב הביא אל אביו את שני גדיי העיזים בפסח, והם היו קרבן פסח וקרבן חגיגה, וזו היתה חכמתו של יעקב, שנתן לאביו לאכול את הפסח כדי שייאסר עליו לאכול ממטעמי עשיו, שהרי אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ורמז לדבר: 'במרמה' בגימטריה אפיקומן.

ומכאן, הוא מטעים, רמז לחטיפת האפיקומן במרמה בליל פסח...

מעין זה הובא בספר "טל אורות" למהר"ם פאפירש: 'היה נוהג לומר מורי ר' ישראל, כי נתחכם יעקב בערמה להביא לאביו קרבן פסח, כדאיתא ב"פרקי דרבי אליעזר" שאותו לילה ליל פסח היה וקיימא-לן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ואם כן יהיה אסור באכילה אף אם יביא לו עשיו שום ציד יותר מוטעם, וזהו שאמר "ואוכל מכל" - מכל מה שאני מחוייב לאכול בלילה זה, באופן שאין לי מציאות לאכול עוד!'

בכל ארץ בנעז וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק. ואתן לי יצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שיער לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרים:

15

מכאן:

ת"ר *אין קורין אבות אלא לשלשה

16

דכתיב ואת ערום וערי' וכמו כן לדורות

מתעוררת בזמן הזה השפעת הקדושה לכל א' אף שאיננו ראוי לכך עכ"ד. ולדעתי יש עוד רמז שלשון קדש הוא הזמנה מלשון הקדיש קראויו שעכ"פ צריך להזמין עצמו לקבל. ולעומת ההזמנה זוכין להקדושה לא פחות ולא יותר:

17

הגז"ה ועל דרך הפשט

נוכל לומר, דאיתו הלילה הוה מאירה כיום כמו שיהיה לעתיד, ולילה כיום יאיר. אמר יאיר לשון זכר ולא מאיר, כי לילה מהיה כיום שהוא זכר כן היתה ליל גאולת מצרים היתה מאירה כיום, על כן אמר לשון זכר, אותו הלילה.

18

כ"י קולאום כ"י: 28

עזים, וזו שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא פסח היה. האחד הקריב לפסחו צ והאחר עשה מטעמים. צפרקי רבי אליעזר:

19

קולאום כ"י: 28-26

ויחרד יצחק חרדה גדלה עד-מאד ויאמר מי-אפוא הוא הצד-עיד ויבא לי ואכל מפל פטרם תבוא ואברכהו גם-כך ויהיה: כששמע עשו את-דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד-מאד ויאמר לאביו ברכני גם-אני אבני: והואמר ב"א אהוד במרמה ויקח ברכתך:

23

אילוב בפסח א"ח ק"ב

על כן מספר לנו בעל ההגדה, כיצד התחילו האבות הקדושים, בתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, וכל תחילת פריחת עם ישראל החלה ממעמקי הנפילות, ומכך יצאה השתלשלות כל עם ישראל.

וכן ביאר בהגדת "עבודת ישראל": מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, פירוש, לא יאמר האדם הואיל והריעותי את מעשי עד הנה, אין לי עוד שום תקנה להתקרב אל השי"ת, אלא יתחזק האדם על כל פנים לשוב מהיום והלאה, ויאמר בליבו, הלא מתחילה היו אבותינו במצב הגרוע ביותר, עובדי עבודה זרה, ואע"פ כן קרבנו המקום לעבודתו (עד שגם תרח בעצמו עשה תשובה כדרשת חז"ל), ואין לך דבר שעומד בפני התשובה.

ושמעתי בשם האלשיך שביאר חכונת, דחרי חיבת רשע עולה בנימטריא 570 וחיבת שניו עולה בני 366. ולפי"ז נאמר "הקהה את שניו" - חוריד ססום שניו מסכום רשע - וכשמנכין שס"ו ממזין רש"ע נשאר צדי"ק שהוא מספר 204. ביאור דבריו נראה לענ"ד שחכמתו היא - לא לאבד את חרשע ולבלותו ברע ח"ו - רק לאבד רשעותו לדבר על לבו ועי"ז לחזורו למוטב.

24

על שום שפסח הקב"ה

יש להביט על ההווה בעבודת ה'

ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו

כאן למדים אנו פרט נוסף בעבודת ה'. הנה פעמים האדם רוצה להתקרב אל עבודת ה', מראה לו היצה"ר את עברו, ומייאשו, הכיצד תרהיב בעצמך לבוא כך אל המלך, כשמוכתם אתה בעוונות ובחטאים רבים... אך כתבו בספרים הקדושים שאסור לאדם להביט מאחוריו, אלא ירבה במעשים טובים והמאור שבה יחזירנו למוטב, ורק כאשר הנך מזוכך יכול אתה לפשפש ולשוב בפרטות ובפרטי פרטות.

אמר רבי ברוך ממזבזו זצ"ל: הקב"ה דורש מהאדם שישתדל ככל יכולתו, לפני שהוא מושיט לו את עזרתו: "אמר הקב"ה לישראל, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו" (שיר השירים רבה). אבל בני ישראל במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה, והלכו והתדרדרו עד שכמעט נטמעו כליל - או אז מיהר הקב"ה לגאלם, ולא המתין עד שהם יתעוררו לפתוח את פתחו של המחט תחילה - פן יהיה מאוחר מדי... ועל כך נאמר "ופסח ה' על הפתח" - ה' ויתר על פתיחת הפתח מצדנו, וכל הגאולה היתה מייחמתו!...

ויש להעיר על דבריו, הרי הקב"ה נתן להם ב' מצוות דם הפסח ודם המילה, ועי"ז גאל אותם הרי שעשו פתח.

אפשר לומר שזה גופא שנתן להם את המצוות ולא המתין עד שהם מייזמתם התעוררו לעשות מצוות, נחשב שויתר להם על הפתח, והוא היה יחם לגאולה!

הבה נתבונן בכך ונשאב חיזוק נפלא, אין העבר משפיע כלל על גדלותו של האדם.

קרבנו על פסח א"ח ק"ב

אין יאוש בעולם

חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

ביאר בספר "קדושת ציון" על פי מה שהביא בספר "דביד הזהב" בשם רבו הרה"ר מדאפשיץ ז"ל: אומרים בנוסח הקידוש 'תחלה למקראי קודש - זכר ליציאת מצרים', הנה פעמים כשעולים בלב האדם הרהורי תשובה ורוצה לשוב אליו יתברך באמת, חושב בליבו הלא מלא אני בעוונות וחטאים רבים, וכיצד אבוא אל המלך בלבוש שק, ועל ידי זה נופל במכמורת היאוש. אמנם כשיתבונן במעשה יציאת מצרים, מורא לא יעלה בליבו מעבירותיו, כי בני ישראל בהיותם במצרים היו ג"כ שקועים במ"ט שערי טומאה, אף על פי כן ברגע אחד הוציאים הקב"ה ונתעלו אז מבידא עמיקתא לאיגרא רמא ומאפילה לאור גדול, עד שזכו לעמוד במעמד הנבחר ולקבל את התורה. ומזה יתחזק האדם, אפילו אחר שעבר ח"ו הרבה עבירות, אעפ"כ תיכף שירצה לשוב בתשובה באמת, מיד יקבלו הקב"ה באהבה.

וזו הכוונה, בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שבכל דור ודור צריכים חיזוק בענין זה שלא להתייאש אף אם הרבה לחטוא, כי גדול כח התשובה שברגע אחד יוכל להמשיך עליו קדושה יתירה והימים הראשונים יפלו, ואם יתפלא איך יתכן, יחשוב בלבו כאילו הוא יצא ממצרים, שגם אז מתחילה עובדי עבודה זרה היו, ולבסוף קרבנו המקום לעבודתו בקדושה.

פתיחת הדלת

יש לפרש ע"פ מה שאמרו חז"ל (ויק"ר לה, א) כל מה שהקב"ה גזור על ישראל הוא מקיימה תחילה, ומזה שמנהג ישראל לפתוח הדלת, בליל פסח, אנו רואים שהקב"ה פותח הדלתות והשערים לכל אחד ואחד מישראל, וכל אחד יכול להגיע למדרגות גבוהות בליל פסח, ולהיכנס בשערים דרך דילוג שלא בהדרגה.

27

א"ל יתייאש אם חטא בעבר

בספר "טיב ההגדה" כתב, כל סיפור יציאת מצרים הוא כדי להגיע לסוף שהוא "תעבדון על ההר הזה", באה התורה למדינו את הדרך הרצויה להתקרב אל עבודת ה'. הנה פעמים עוברים על האדם נסיונות וכדומה, בפרט כאשר נכנס לעבודת השי"ת שאז מתגבר היצה"ר ביתר שאת, והיצר רוצה לייאשו שהוא במדרגה שפילה, ומה לו לעבוד חנם עד שמפילו לגמרי.